

6. Стеблинский Н. Хорошая инновация стоит миллионы долларов / Н. Стеблинский // Бизнес. – 2006. – № 50. – С. 52-53.
7. Об инновационной деятельности: Закон Украины // Голос Украины, 9 августа 2002. – № 144. – С. 10-12.
8. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер ; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
9. О приоритетных направлениях инновационной деятельности в Украине: Закон Украины // Голос Украины, 13 февраля 2003. – № 28. – С. 4-5.
10. Трансформация роли государства в условиях смешанной экономики: / отв. ред. А.Г. Зельднер, И.Ю. Ваславская; Ин-т экономики РАН. – М.: Наука, 2006. – 261 с.

Надійшла 05.10.2010

УДК 005.52 : 005.334

О. М. ДЕРИКОЛЕНКО
Сумський державний університет

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Узагальнено типи ефективних організаційних структур управління інноваційною діяльністю підприємств; визначено залежить між успішністю інноваційної діяльності та кваліфікацією персоналу, відповідністю обладнання, наявністю необхідних фінансів; визначено можливості участі різних підприємств (комутанти, експерти, пацієнти, вільні) у інноваційній діяльності відповідно до етапів інноваційного циклу.

Types of effective organizational structures management of enterprises innovative activity are generalized; dependence between progress of innovative activity and qualification of personnel, accordance of equipment, presence of necessary finances is determined; possibilities of different enterprises's (komutanti, exponents, patients, violenti) participation in innovative activity in accordance with the stages of innovative cycle are certain.

Ключові слова: інновації, підприємство, підходи, управління, ризик.

Вступ

Для вітчизняної економіки саме інновації та інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України і подолати розрив із розвиненими країнами. При цьому важливим є розвиток інноваційного потенціалу кожного окремого підприємства, галузі, регіону. Проблеми інноватики широко досліджувалися вченими далекого зарубіжжя (Ван Дейн Я., Діксон Ф., Кляйненкхт А., Менш Г., Месфілд Е., Мончев Н., Ніксон Б., Перлакі І., Роджерс Е., Санто Б., Твісс Б., Фостер Р., Фрімен Х., Хартман В., Шумпетер І. та ін.); російськими економістами (Гохберг Л.М., Делягін М., Ільдеменов С.В., Ільєнкова С.Д., Кондратьєв Н.Д., Мельник І.Є., Морозов Ю.П., Покропивний С.Ф., Поршнев А.Г., Румянцева З.П., Соломатіна Н.А., Фатхутдінов Р.А., Юданова Ю., Ягудін С.Ю. та багато інших) й вітчизняними вченими (Алімов А.Г., Ануфрієв В.П., Бондаренко А.Ф., Василенко В.О., Гончарова Н.П., Дорогунцов С.І., Заруба В.Я., Ілляшенко С.М., Краснокутська Н.В., Норіцина Н.І., Перерва П.Г., Фірман Б.Є., Черванев Д.Н., Шматько В.Г. та багато інших). В їх роботах розглянуті питання визначення інновацій, їх сутності, класифікації, можливості регулювання інноваційних процесів, прогнозування і планування інноваційної діяльності, оцінки ефективності тощо. Але питання концептуальних підходів до вибору управлінських рішень розвитку інновацій на підприємствах залишилося, на наш погляд, недостатньо висвітленим і потребує докладного розгляду.

Постановка завдання

Мета: аналіз та узагальнення підходів до управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах.

Результати дослідження

На розвиток інноваційної діяльності впливають організаційні форми управління великих, середніх та малих підприємств-інноваторів, їх структурних підрозділів, які упорядковують цей складний і ризиковий процес, стимулюють і регулюють його (табл. 1).

Метою створення інноваційних науково-технічних структур є інтенсифікація процесу розробки і впровадження у виробництво новітніх технологій та підготовка висококваліфікованих кадрів. Використання новітніх технологій, нових видів продуктів створює для господарюючих суб'єктів основу довгострокової конкурентної стратегії, формування і задоволення нових потреб споживачів, підсилює ринкові позиції лідерів світової економіки за рахунок комерційного використання інновацій [1, с. 79].

Велику роль у впровадженні інновацій відіграє адміністративна структура управління підприємством. Провідні компанії світу, які успішно займаються інноваційною діяльністю, відходять від формальної, вертикально-ієрархічної структури управління. Вона хоч і бюрократична, але ефективна щодо адміністративних витрат і не сприяє прийняттю ризикових рішень. В минулому ця структура гарно допомагала компаніям, але тепер її критикують як таку, що перешкоджає інноваціям [2, с. 22].

Досвід зарубіжних підприємств свідчить, що інноваційний процес може бути організований на

основі таких методів: традиційної послідовної організації робіт; паралельної організації робіт; інтегральної організації робіт [3].

Таблиця 1

Організаційні форми інноваційної діяльності

Тип організації	Вид організаційної структури
Великі підприємства	Міжнародна кооперація, інтеграція підприємств, консорціум, стратегічний альянс, картельний союз, віоленти
Середні підприємства	Патієнти, експлеренти
Малі підприємства	Венчурні підприємства, консалтингові підприємства, аналітичні підприємства, комутанти
Структурні підрозділи підприємств	Тимчасовий науково-технічний колектив, спеціалізований підрозділ підприємства (творча бригада, проектна група)
Комбінації підприємств	Технопарк, технополіс, бізнес-інкубатор, регіональний науково-промисловий комплекс, науково-технічний центр

Ключ до підтримки високого рівня комерційної ефективності будь-якого підприємства у вмінні застосовувати відповідний типи управління (табл. 2). Впровадження цих типів організаційних структур управління інноваційною діяльністю на підприємствах відбувалося наступним чином: лінійно-функціональна структура управління – дивізіональна організаційна структура – матрична - едхократична.

Таблиця 2

Основні типи організаційних структур управління підприємствами (за даними [4])

Основні риси	Структура управління			
	Лінійно-функціональна	Дивізіональна	Матрична	Едхократична
Загальна характеристика	Обмежені темпи технічного розвитку	Децентралізована, динамічна система на основі створення відділів, орієнтованих на виробництво певної групи товарів	Створення підрозділів, для управління виробництвом в рамках окремих типів продукції з метою підвищення цілеспрямованості виробництва для задоволення потреб окремої групи споживачів	Застосовується для виконання нестандартних і складних робіт на основі принципу ув'язування інтересів усіх членів колективу в рамках демократичної структури управління
Переваги	Стабільна атмосфера, чіткі шляхи формування кар'єри сприяють концентрації на спеціальних видах діяльності	Розширення асортименту продукції, наближення продукції до вимог споживачів, розвиток спеціалізації	Активізація діяльності керівників. Гарні зв'язки між групами спеціалістів сприяють успішному функціонуванню підприємства. Відносна автономія групи дозволяє вирішувати кадрові питання	Створення умов для вільного пошуку можливостей і їх найбільш повного використання. Формальності зводяться до мінімуму. Високий ступінь волі в діях персоналу
Недоліки	Потребує постійного вдосконалення у відповідності до рівня розвитку виробництва. Затягнутість процесу підготовки і прийняття управлінського рішення на рівні виробничої ланки	Затягнутість процесу підготовки і прийняття управлінського рішення на рівні підприємства	Конфлікти через лояльність спеціалістів	Переважають неформальні зв'язки по горизонталі і вертикалі. Часто відсутня схема структури управління
Витрати на управління	Скорочення витрат завдяки розподілу праці на професійній основі	Збільшуються	Значні витрати робочого часу на координаційну діяльність	Зменшуються
Висновок щодо можливості застосування	Може здійснювати стримуючий вплив на технічний розвиток підприємства	Можливий швидкий технічний розвиток виробництва до певної межі	Результати різних напрямків діяльності можуть призвести до прийняття творчих рішень	Може застосовуватись в галузях з високою чи складною технологією, коли вимагається творчість, новаторство, ефективність спільного наукового пошуку

Однією з прийнятних для інноваційної діяльності вважається матрична структура, яка має найбільші переваги для двох полярних варіантів: ініціативи і незалежності малого підприємства та

фінансових можливостей великого підприємства. Але її впровадження має найкращі результати, якщо вона застосовується після лінійно-функціональної структури управління.

Для інноваційної організації важливим є те, наскільки в її рамках можливий розвиток індивідуалізму і культури мислення, що в кінцевому рахунку означає конкурентоспроможність підприємства. І найбільш прийнятною з цих позицій є едохратична (від англ. Adhocracy – спеціальний) організаційна система.

Отже, не існує одностайної відповіді щодо найкращої організаційної структури управління інноваціями на підприємствах: вона має саморозвиватись, самовдосконалюватись, швидко трансформуватись відповідно до змін умов ринку.

Пошук нових більш ефективних організаційних структур управління інноваційною діяльністю дозволяє зробити висновки, що їх тип визначається: типом виробництва (масове, серійне, одиничне); розмірами підприємства; розмірами витрат на інноваційну діяльність; місцем „інноваційної ланки” (наявність підрозділу НДДКР в рамках підприємства чи створення невеликих дочірніх венчурних фірм). Ефективна система управління підприємством повинна бути різноманітною, тобто змінюватись у часі і просторі на основі потреб ринку, особливостей самого підприємства і його діяльності та самовдосконалення.

За результатами порівняльного аналізу успішних інноваційних підприємств з іншими можна зробити висновок, що вони добре забезпечені: персоналом, обладнанням і фінансами (перелік проранжовано).

Усі підприємства, з огляду на їх інноваційні можливості, поділяють на чотири типи (табл. 3): комутанти (МП – малі підприємства); експлеренти і патієнти (в основному, середні (СП), але можуть бути і малими); віоленти (ВП – великі підприємства). Але, жодний із цих типів не є універсальним [5]: одноосібне управління в МП приваблює простотою; партнерство в СП сприяє об'єднанню капіталів і талантів; а корпоративне управління у ВП передбачає обмежену відповідальність і практично необмежені можливості щодо інноваційної діяльності.

Визначення основних характеристик типів підприємств-інноваторів дозволяє виокремити їх можливе місце в «інноваційній ланці». Найважливіше питання вибору напрямку інноваційного розвитку для малих та середніх промислових підприємств може бути вирішене за рахунок залучення розробок і виробництва обмеженої кількості вузькоспеціалізованої продукції високої якості. Чим більше підприємство, чим більший його потенціал, тим ширші можливості в інноваційному бізнесі воно має.

Узагальнено будь-яка діяльність підприємства циклічна (в т.ч. інноваційна). Науковці по-різному визначають і виокремлюють інноваційний цикл діяльності. Існує підхід [6] до поділу інноваційного циклу на 9 етапів, кожний з яких має певні характерні особливості. З іншого боку, рівень та характер орієнтації на інновації різних за розмірами підприємств визначає їх потенційні можливості на цих етапах (табл. 3).

Таблиця 3

Можливості участі різних підприємств у інноваційній діяльності поетапно

Етапи інноваційного циклу	Підприємства			
	Комутанти	Патієнти	Експлеренти	Віоленти
1. Аналіз відповідності внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім	*	***	***	***
2. Генерація ідей інновацій	-	*	***	**
3. Відбір прийнятних ідей	-	*	***	***
4. Розробка задуму нового товару і його перевірка	-	*	***	***
5. Аналіз ринку і розробка стратегії маркетингу	-	***	***	***
6. Оцінка можливостей досягнення цілей маркетингової стратегії	-	***	***	***
7. Розробка нового товару	-	*	**	***
8. Випробування в ринкових умовах	-	**	*	***
9. Розгортання комерційного виробництва товару	*	**	-	***

- діяльність відсутня, ** - стійкі позиції,
* - слабкі позиції, *** - впевнені позиції.

Виокремлення цих можливостей для підприємства дозволяє:

- визначити його місце в інноваційній діяльності, особливу роль і завдання, окреслені «інноваційною ланкою»;
- оптимізувати вибір інноваційних проектів;
- мінімізувати витрати на заздалегідь непродуктивні дії;
- підвищити ефективність управлінських рішень.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що особливості діяльності комутантів дуже

обмежують їх можливості участі в інноваційних процесах, а враховуючи рівень розвитку вітчизняної економіки, і взагалі, майже унеможливають її. Найпотужніші позиції в інноваціях мають, звичайно, віоленти. Патієнти і експлеренти, залежно від особливостей етапу інноваційного циклу можуть досягати визначних результатів.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє сформулювати наступні висновки:

- узагальнено типи ефективних організаційних структур управління інноваційною діяльністю підприємств, які визначаються: типом виробництва; розмірами підприємства; розмірами витрат на інноваційну діяльність; місцем „інноваційної ланки”;
- визначено залежить між успішністю інноваційної діяльності та кваліфікацією персоналу, відповідністю обладнання, наявністю необхідних фінансів;
- відзначено, що ефективна система управління підприємств має бути різноманітною, тобто змінюватись у часі і просторі на основі потреб ринку, особливостей самого підприємства і його діяльності та самовдосконалення;
- визначено можливості участі різних за розмірами та типами підприємств (комутанти, експлеренти, пацієнти, віоленти) у інноваційній діяльності, відповідно до етапів інноваційного циклу.

Отримані результати можуть бути покладені в основу подальших досліджень, а також, удосконалення організаційної структури управління промислових підприємств України.

Література

1. Михайлова Л. І. Інноваційний менеджмент : Навч. посібник / Л. І. Михайлова, С. Г. Турчина. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 248 с.
2. Мак-Дональд М. Стратегическое планирование маркетинга / М. Мак-Дональд. – СПб. : Питер, 2000., – 320 с.
3. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://library.if.ua/book/4/506.html>
4. Шнейдер А. Наука Побеждать в инвестициях, менеджменте и маркетинге [Електронний ресурс] / А. Шнейдер, Я. Кацман, Г. Топчишвили : Режим доступу : http://lib.ru/ECONOMY/INWESTICII/for_winners.txt
5. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / В. О. Василенко, В. Г. Шматько. – Київ : ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
6. Ильяшенко С. Н. Инновационное развитие рыночных возможностей: проблемы управления / С. Н. Ильяшенко. – Сумы : ВВП “Мрія-1” ЛТД, 1999. – 222 с.

Надійшла 05.10.2010

УДК 330.322 (477)

Ю. В. ДОРОШ, Л. Г. ГУЛЬКО
Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто теоретичні аспекти визначення економічної категорії “інвестиційний потенціал” на різних рівнях узагальнення, з’ясовується сутність і зміст цього поняття. Запропоновано схему інвестиційного потенціалу підприємства і визначено основні принципи формування та розвитку інвестиційного потенціалу підприємства.

The theoretical aspects of determination of economic category are considered “investment potential” on the different levels of generalization, essence and maintenance of this concept turns out. The chart of investment potential of enterprise and certainly basic principles of forming and development of investment potential of enterprise is offered.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний потенціал, підприємство, інвестиційна діяльність, капітал, економіка.

Інвестиційні процеси в Україні стають важливим фактором економічного зростання та узагальненим показником соціально-економічного розвитку. Особливість інвестиційної діяльності в нашій країні полягає в тому, що вона відбувається на фоні спаду виробництва та зростання дефіциту фінансових ресурсів.

Актуальність теми. Зростання економіки України вимагає від сучасних підприємств оновлення техніки та технології, закупівлі нового обладнання, трансформації виробничих процесів, інноваційної активності, покращення якості та конкурентоспроможності продукції. Для вирішення цих проблем і розширення напрямків своєї діяльності підприємства потребують значних інвестиційних ресурсів. Таким чином, розвиток підприємства знаходиться у функціональній залежності від рівня використання його інвестиційного потенціалу. Крім того, ефективність діяльності підприємств, їх рентабельність і фінансова